

Секція 3. ОБЛІК, ОПОДАТКУВАННЯ І КОНТРОЛЬ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

КОНТРОЛІНГ СОЦІАЛЬНО-ЕКОЛОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Вітер С. А.,

*к. пед. н., ст. викладач кафедри бухгалтерського обліку,
оподаткування та аудиту*

Дмитренко О. М.,

*к. е. н., ст. викладач кафедри бухгалтерського обліку,
оподаткування та аудиту*

*Житомирський національний
агроєкологічний університет,
м. Житомир*

Постановка проблеми. В сучасних умовах інтеграції української економіки в глобальне середовище актуалізується потреба у висвітленні соціально-екологічних аспектів діяльності компаній, які набувають все більшої ваги поряд із фінансово-економічними показниками розвитку. Соціальна відповідальність стає обов'язком не лише держави, але й бізнесу. На шляху впровадження соціальної відповідальності в практику вітчизняних компаній важливим є налагодження механізмів планування, контролю, обліку та аналізу соціально-екологічної діяльності. Значно покращити цей процес може контролінг соціально-екологічної діяльності, який, окрім того, може стати інструментом досягнення цілей сталого розвитку компанії в стратегічній перспективі.

Вклад основного матеріалу. Аналіз нефінансової звітності, оприлюдненої у 2018 році відомими компаніями вітчизняного ринку, які є великими підприємствами та функціонують в різних галузях економіки (Ашан Рітейл Україна, система компаній Кока-Кола Україна, компанія «Делойт», група

Метінвест, компанія SoftServe, Агропромхолдинг Астарта-Київ) дозволив виділити різноманітність напрямів соціально-екологічної діяльності, зокрема це проекти щодо професійного розвитку співробітників та створення безпечних умов праці і захисту здоров'я, клієнтоорієнтованість у виробництві та вдосконалення системи управління якістю та безпечністю продукції, волонтерство, благодійність та програми соціального партнерства, зменшення відходів та екологічні акції тощо. Таке різноманіття заходів та проектів призводить до необхідності формування системи соціально-екологічного обліку та контролю на усіх етапах їх реалізації, починаючи від процесу формування бюджетів і до співставлення запланованих та фактично отриманих результатів.

Чим складнішою є структура компанії та динаміка ринків збуту, тим більшого обсягу інформації потребує процес прийняття управлінських рішень. Вважаємо, що узагальнити, проаналізувати та використати для управлінських цілей велику кількість соціально-екологічної інформації можливо в рамках системи соціально-екологічного обліку за допомогою його підсистеми – соціально-екологічного контролінгу.

Власне контролінг є концепцією управління, яка відображає всі управлінські функції: планування, організацію, мотивацію та аналіз [4]. З позиції корпоративної соціальної відповідальності соціально-екологічний контролінг призначений забезпечити мотивацію, планування, аналіз і контроль соціально-екологічної діяльності компанії з метою своєчасної оцінки фактичної реалізації запланованих соціально-екологічних заходів та здійснення функціональної підтримки системи менеджменту в цій сфері.

Контролінг використовує окремі процедури та базується на даних системи бухгалтерського обліку, однак акцент робить на управлінні [4]. До завдань соціально-екологічного контролінгу доцільно віднести:

- проведення оцінки внутрішнього та зовнішнього середовища, узгодження цілей компанії з інтересами стейкхолдерів;

- визначення інформаційних потреб та створення інформаційно-аналітичної системи управління компанією для ефективного функціонування соціально-екологічного обліку;
- вдосконалення процесів планування, аналізу та контролю соціально-екологічної діяльності;
- координування процесу управління для досягнення соціально-екологічних цілей компанії;
- надання інформаційно-консультаційної та методичної підтримки при ухваленні управлінських рішень щодо соціальної та екологічної сфери;
- здійснення контролю за використанням активів, пов'язаних з екологічною та соціальною діяльністю;
- проведення оцінки цільових показників результативності соціально-екологічної діяльності.

Загалом ефективність використання контролінгу залежить, насамперед, від реальної готовності підприємства до нього ще на початку самого впровадження [1]. Суттєвою перешкодою на шляху формування ефективної системи соціально-екологічного контролінгу в компаніях є епізодичний характер соціально-екологічної діяльності на рівні окремих проектів та ініціатив та фіктивний характер соціально-екологічних заходів і проектів. Оскільки, на жаль, в гонитві за прибутками та рейтингами, компанії часто декларують свою соціальну відповідальність, а не впроваджують її, або ж впроваджують в досить незначних обсягах.

Для ефективного виконання своїх функцій та розуміння місця соціально-екологічного контролінгу в організаційно-функціональній структурі компанії важливим є функціональне та інституційне відокремлення його в окремий напрям діяльності аби уникнути дублювання та переділу компетенцій працівників різних служб. Чим вищий щабель в організаційній структурі компанії займатиме служба (відділ) контролінгу, тим вищою буде його ефективність. До обов'язків підрозділу соціально-екологічного контролінгу має також належати підготовка нефінансової звітності за результатами звітного періоду, задіюючи при цьому і менеджерів основних профільних підрозділів (відділу планування і стратегічного розвитку,

фінансового, виробничого та відділу комунікацій, служби управління персоналом та з охорони праці і ін.).

Досить часто, не розуміючи важливості соціально-екологічних заходів, компанії уникають здійснення витрат, які не мають конкретного періоду окупності або ж взагалі не передбачають отримання прибутку. Разом з тим, вони не враховують можливості завдяки таким витратам отримати довгострокові конкурентні переваги у майбутньому, а саме: залучення кращих фахівців, зростання іміджу та репутації компанії, особливо на міжнародному ринку, можливість залучення додаткового інвестиційного капіталу та навіть податкові пільги (орієнтуючись на досвід зарубіжних компаній) тощо, що в кінцевому підсумку призведе до збільшення ринкової вартості компанії.

З позиції соціально-екологічного контролінгу соціально-екологічні витрати досліджених підприємств можна систематизувати в розрізі п'яти напрямів:

1) трудові відносини: витрати на професійний розвиток та навчання співробітників, додаткову оплату праці, соціальні гарантії, розвиток корпоративної культури, охорону праці, безпечні та комфортні робочі місця, страхування життя і здоров'я, утримання власних об'єктів соціальної сфери;

2) взаємодія з клієнтами: на забезпечення якості продукції (поточні та інвестиції в систему менеджменту якості продукції, робіт, послуг), розвиток та поліпшення сервісу, організацію навчальних бізнес-практик;

3) взаємодія з суспільством: витрати на участь у соціальних та волонтерських проектах, благодійних заходах та регіональних програмах розвитку, підтримку освітнього, культурного та спортивного життя суспільства (капітальні інвестиції в будівництво, реконструкцію, оснащення);

4) соціально-економічна політика: витрати на придбані акції, виплати за оренду паїв, сплата податків і зборів до бюджету та позабюджетних фондів тощо;

5) збереження довкілля: на охорону навколишнього природного середовища, на раціональне використання природних ресурсів, витрати на участь в екологічних акціях та

проектах, на обізнаність працівників щодо питань охорони довкілля, а також екологічні платежі.

Для вітчизняного обліку витрати соціального характеру, визнані за принципами національних Положень (стандартів) бухгалтерського обліку (насамперед, П(С)БО 16 «Витрати»), обліковуються на рахунках операційних витрат [2]. Однак, узагальнений облік таких витрат, коли їх відображають однією статтею «загальновиробничі витрати», «інші витрати операційної діяльності», «інші витрати» без належної деталізації не формує усього спектру інформації, необхідної для координації соціальної діяльності [3]. До рахунків бухгалтерського обліку 91, 92, 93, 949 необхідно ввести аналітичні субрахунки за видами соціально-екологічних витрат. Інформацію щодо формування та узагальнення соціально-екологічних витрат доцільно збирати в системі соціально-екологічного управлінського обліку за місцями їх виникнення та центрами відповідальності (соціально-екологічних витрат), які є базовими об'єктами контролінгу.

Висновки. Останнім часом все більше українських компаній працюють над створенням ефективних програм соціальної відповідальності бізнесу з прагненням будувати тривалі взаємовідносини з усіма зацікавленими сторонами на засадах відповідальної поведінки та дотримання концепції сталого розвитку. Координуючи цей процес соціально-екологічний контролінг є важливим елементом системи соціально-екологічного обліку та управління діяльністю компанії з позиції сталого розвитку, покликаний знизити ризики щодо виникнення нераціональних витрат на соціальні та екологічні заходи завдяки їх аналізу, плануванню, чіткому структуруванню, оцінці і контролю, та забезпечити досягнення поставлених стратегічних цілей. Разом з тим, впровадження соціально-екологічного контролінгу потребує адаптації організаційної структури компанії до її нових завдань.

Література:

1. Бердар М.М. Контролінг як сучасна концепція управління промисловим підприємством. *Економіка та*

держава. 2016. №11. С.39-43 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2016_11_10

2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: Наказ Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999 року № 318. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua>.

3. Швець Л.І. Актуальні питання обліку соціальних витрат у цілях управління ними. *Культура народів Причорномор'я*. 2012. № 253. С. 78-82. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/91692/21-Shvets.pdf?sequence=1>

4. Dźwigoł H. Controlling as a company management concept. *Економічний вісник Донбасу*. 2017. №3 (50). С. 142-146. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/130933/20-Dzwigol.pdf?sequence=1>